

CELJSKO GLEDALIŠČE
1956-1957

1

ANTIGONA

Sofoklej

ANTIGONA

tragedija

Antigona	Klio Maverjeva
Izmena	Marjanca Krošl-Horvatova
Besednik	Pavle Jeršin
Tebanski knezi	Slavko Strnad
	Marijan Dolinar
	France Mirnik
	Slavko Belak
	Avgust Sedej
	Vlado Novak
Kreon	Janez Skof
Stražnik	Tone Terpin
Haimon	Sandi Krošl
Tehezias	Albin Penko
Evridika	Nada Božičeva

REŽIJA HERBERT GRÜN

Prevod po Hofmannsthalu	Fran Albrecht
Priredba besedila	Herbert Grün
Scena	Sveta Jovanovič
Kostumi	Mija Jarčeva
Tehnično vodstvo	Franjo Cesar
Razsvetljava	Bogo Les
Inspicient	Vlado Kalapati
Sepetalka	Tonka Orešnikova
Lasuljar	Vinko Tajnšek
Lasuljarka	Pavla Gradišnikova
Slikarska dela	Ivan Dečman
Vodstvo mizarskih del	Jože Hočevnar
Vodstvo krojaških del	Jože Gobec
Vodstvo šiviljskih del	Amalija Palirjeva
Čevljarska dela	Konrad Faktor
Izdelava rekvizitov	Ivan Jeram
Garderoba	Pavla Pristovškova

PREMIERA V SREDO, 19. 9. 1956

Ob naši „Antigoni“

Nemara so pretirane tiste trditve, ki velé, da vzrašča vsa evropska dramatika iz gledališke ustvarjalnosti starih Grkov. Ne. Zgodovinski razvoj stare grške drame od prvih, danes že neznanih začetkov, mimo treh velikanov klasične tragedije — *Ajshila*, *Sofokleja* in *Evipida* — do dopolnjevalca tako imenovane »pozne« komedije, zamišljenega in malce utrujenega veseljaka *Menandra*: ta razvoj je v sebi povsem zaprt in dokončan krog, popoln in dopolnjen. Še vse več: v časovnem razmaku bore dve sto let (niti ne!) je ta razvojna krivulja obšla skoraj vse tiste bistvene prehodne stopnje, ki jih je zapadnoevropska dramaturgija prehodila šele v več ko tisoč letih. Kratki, presenetljivo in skoraj nerazumljivo hitri razvojni vzpon (in razpad) grške drame je sicer zmanjšana in zgoščena, a natančna in vzporedna preusvojitve razvojnega vzpona zapadnoevropske dramaturgije — od zgodnjerednjeveških verskih iger do moderne psihološke drame. A ker je bil tisti razvoj toliko krajši, je bil tudi toliko bolj silovit. Saj takih vršacev, kakršnih premore grška tragika v bore sto letih kar troje, vsa zapadnoevropska drama razen enkrat samkrat (Shakespeare) ni več dosegla.

Ajshil (525—456) je gotovo prvi ne samo po starosti, temveč tudi po umetniški sili in slovstveni veljavi. A današnjemu gledališču je včasih že skoraj tuj s svojo previsoko vzpeto silo nadčloveških velikanov. *Evipid* (485—407) najmlajši — je nemara najbližji modernemu gledališkemu in slovstvenemu občutju, saj je v njem še največ tistega, čemur pravimo s kratico kar preprosto »psihologija«. Srednji in najznamenitejši, *Sofoklej* (495—406), pa združuje v sebi oboje: tod dediščine veličastne, versko vezane, slovesne in bajeslovno pomembne visokosti, ondod slutnjo realnejših, dnevnih in človeško razumljivih življenjskih prvin. Zato je gotovo prav, da se gledališče, ki še nikdar ni igralo antične tragedije, najprej spoprime s *Sofoklejem*.

Bil je — kot Goethe — eden najsrečnejših zemljanov. Ves življenjepis mu je (redkost med življenjepisih velikih umetnikov!) ena sama visoka pesem uspehov in slave. Bogat, že zgodaj čaščen in slavljen vse do pozne, pozne smrti, vsekdar sposoben za najvišjo ustvarjalnost in razumen v kristalno čistem, ubranem upodabljanju silnih usod, diplomat in državnik, ki je tudi v tej službi atenski domovini mnogo koristil; lep mož, priljubljen družabnik... Tako bi lahko naštevali v nedogled posebnosti, ki so mu ustvarjale srečo. A v vsej tej življenjski ubranosti je bil — zopet: kot Goethe! — tudi glasnik silnih, razklanih usodnih stisk in težav. Napisal je nešteto dram — ohranjenih je danes komaj sedem: a že te pričajo, da je bil eden največjih mojstrov vsega svetovnega slovstva.

Najbolj znameniti sta »Kralj Edip« in »Antigona«. Prva po strahotni veličini usodnega dogajanja, druga po vsekdar, do konca vseh večnosti nespremenljivo živi in obče pomembni aktualnosti obravnavanja etične problematike. Spopad med idejo osebne vesti in idejo državljankega reda se v nešteti premenah vsakokrat znova pojavlja v vseh novih družbenih formacijah, vsakokrat drugačen, a vselej pretresljiv.

Kreon je zagovornik tiste miselnosti, ki najvišje časti red in ustaljeno veljavo družbenih pravil. *Antigona* je samotarka, zastopnica vselej nove in vsakokrat izobčenske ideje osebne vesti, ki ne mara za

ustaljene in ustoličene veljave, ne mara za pravila in red, temveč poslušna le občutje pravičnosti v svojih prsih. Na bogove se v tem spopadu oba sklicujeta samo za pretvezo, da bi s prepričljivim argumentom podprla svoje trditve in terjatve. Med trčenjem teh dveh silnih hotenj se zdobita oba predstavnika preproste, zdrave in običajne človečnosti, Kreonov sin *Haimon* in Antigonina sestra *Izmena*. Glasnik usode in nadčloveške resnice, vedež *Teirezias* — se postavi na Antigono stran. Zbor (v naši uprizoritvi poosebljen zlasti v svojem besedniku) spremlja in doživlja in komentira pretresljivo dogajanje z modrostjo neprizadega in na obe strani pametnejšega človeka, tistega, ki zna v sebi združiti hotenje in razmišljanje, dejanje in opazovanje, vse štiri prvine duha.

Grkom klasične dobe je bila gledališka uprizoritev (tri tragedije in ena spakljiva burka zapored, na en dan) hkrati dvojje: posvetitveno dejanje in plemenita tekma duhovnih sil. Današnje gledališče ne more obnavljati istih učinkov z istimi sredstvi. A tudi samovoljno prekranje na današnje življenjske prvine je le težko opravičljivo, kvečjemu tedaj, kadar se tako izpoveduje prav izjemna in silovita stvariteljska osebnost (Brecht!). Zato skuša naša uprizoritev doseči nekaj drugega: niti zgodovinsko natančen posnetek stare grške gledališke uprizoritve, niti — kar bi bilo docela nesmiselno — »realistično« verno upodobitev življenja Sofoklejevih mitičnih junakov, a tudi ne staro zgodbo v oblačilu dvajsetega stoletja, temveč gledališko dejanje, ki naj bi s svojstvenimi, iz današnje gledališke prakse povzetimi in poplemenitenimi sredstvi vzbujala v gledalcih podoben, nekdanjemu ustrezen, analogen — a sevé ne isti — duhovni učinek potresa in očiščenja. Od tod skrajnje stilizirana in poenostavljena scena, četudi v okviru običajnega »škafelnekega« odra; od tod prizadevanje za monumentalno preprostost in čistost v zunanji opravi; od tod redukcija zbora iz zgostitev malone vsega besedila na zborovega besednika; od tod naposled tudi obravnava posameznih oseb: nobena med njimi ni podrobno opredeljena z načrtom z detajlirano psihologijo, je pa zato vsaka zase domala simbol in poosebitev neke možne prvine človečnosti. Kreon je slabik in sebičnik, ki uživa, da mu je »pripadlo vse: prestol in oblast«, pa se skuša, ker podzavestno pozna svojo šibkost, uveljavljati z zunanjim nasilništvom in sklicevanjem na ustaljene veljave državnega reda, pa vendar ni tako trden, da bi dosledno do kraja ostal zvest svoji trmasti samovolji. Antigona — trpka, zagrenjena, slabotna, v ženskosti zapostavljena in zato ujedljiva, a iz te svoje slabotne in zatirte prirode vse do fanatizma zavzeta in do konca dosledna glasnica nečesa novega. Nove ideje so vedno sprva uveljavljali fanatiki, pastorki praktičnega življenja. Skratka: vseh komičnih pritikin osvobojena in do zadnjih meja najvišje monumentalnosti poveljčana sufražetka in »stara devica«. Nikakor pa ne mogočna junakinja, ne Brunhilda in ne Orleanska devica.

V pojasnilo še to:

Edipu je bilo prerokovano, da bo umoril očeta in se poročil z materjo. Dasi je skušal tej strahotni usodi uiti, se je vendar — ne da bi sam to vedel — izpolnil. Neznani se je vrnil v neznano domovino, jo rešil silne stiske, a pri tem nevede umoril očeta. V nagrado za rešitev pa se je smel poročiti s kraljico, ne da bi vedel, da mu je mati. Z njo je zaplodil štiri otroke: sinova Etéokla in Polinějka, hčeri Antigono in Izméno. — Ko je naposled razkril grozno resnico, si je sam iztaknil

oči in odšel v pregnanstvo, nesrečna mati-soproga pa se je obesila. Sprva sta očetu v vladi sledila sinova, pozneje sta se sprla. Eteokles je ostal doma, Polinejkes je priklical tujce in hotel brata strmoglaviti. Polinejkovi zavezniki so Tebe oblegali. V boju sta se brata spopodla in drug drugega ubila. Vlado je prevzel njun ujec Kreon. Razglasil je, naj Eteokla z vsemi častmi pokopljejo, Polinejka pa, ki je s tujci napadel domovino, naj puste nepokopanega »v plen slasten psom in pticam«. Kdor bi ga le pokopal, bo javno kamenjan.

Tu se začne drama.

H. G.

Bertolt Brecht

Komaj nekaj nad 58 let star je 14. avgusta letos v vzhodnem Berlinu umrl eden največjih — če ne vobče prvi med vsemi — gledaliških ljudi današnjega sveta. Menda zadnji zares (in ne samo priložnostno) vsestranski gledališki človek v evropski kulturni zgodovini se je utrujeno poslovil: mojster dramske književnosti (Beraška opera, Puške gospe Carrar, Pravičnik sečuanski, Kavkaški krog s kreda, Gospod Puntila in njegov hlapec Matti, Galilei, Mamka Korajža), vznemirljiv režiser, velikopotezen gledališki organizator, igralski in dramski teoretik — v vseh teh strokah je stal vse življenje sredi križišča reflektorskih snopov, izzivač svetovne kulturne javnosti, neugnani mislec, politični bojevnik, iskalec in stvarnik.

Malo je bilo somišljenikov, ki bi se bili z njim strinjali. Ti so ga napadali iz politične mržnje — saj je bil vse življenje neizprosno zaveznik revolucionarnega delavskega gibanja, zato so ga tudi pankowski oblastniki samo trpeli — oni so se mu upirali zavoljo ledenega hladu njegovih umetnostnih nazorov. Toda nikogar ni bilo, ki ga ne bi bil spoštoval.

Skoraj vsi so se mu upirali, tudi tisti, ki so ga zares spoštovali. Celjskemu gledališču se je — po muhavem naključju — ponudila prilika, da se pokojniku spoštljivo pokloni ravno v tem smislu: z uporom zoper njega, zoper njegove zamisli, zamisli, ki jih je hotel vsiliti vsemu kulturnemu svetu.

SPOMINU BERTOLTA BRECHTA NAJ BO POSVEČENA NAŠA UPRIZORITEV ANTIGONE, RAVNO ZATO, KER SE UPIRA NJEGOVEMU VZORU. A GA ŽELI VDANO SPOŠTOVATI IN Z NASPROTOVANJEM UPOŠTEVATI.

Rodil se je kot tovarnarjev sin 10. 2. 1898 v Augsburgu. Pisateljevati je začel leta 1919. Ne da bi bil kdaj član kake komunistične partije, je bil vedno dosleden in zvesto vdan zagovornik uradne politike komunističnih partij, tudi ob času najhujše stalinske uravnilovke — a je vseeno tudi večkrat postajal žrtev stalinsko-ždanovskega umetnostnega nasilja. Po Hitlerjevem prevzemu oblasti je zbežal v Finsko, Svico, ZDA. Zadnja leta pred smrtjo pisateljsko ni več ustvarjal, skušal pa je v svoji osebi spojiti prizadevanje za ohranitev ustvarjalne svobode in prizadevanje za zvestobo političnemu gibanju, čeprav se je izrodilo. Ta zadnja leta so spomenik silne in pretresljive tragike neuresničljivega, a plemenitega dvojnega prizadevanja.

Gledališki ljudje Evrope ga nikdar ne bodo pozabili.

Delo Celjskega gledališča v letu 1955-56

I. Nastopi in vloge

PETER BOŽIČ: Franz Kolthoff (Sivec), Lodovico in Sel (Othello), Poročnik Kurt Linder (Operacija Altmark), Ed Anderson (Vrni se, mala Sheba), Suhi general (Atomske bombe ni več), Mlajši poročnik Keith (Zadeva Caine). — Nastopov: 92.

MARA ČERNETOVA: Hanny Torm (Sivec), Bianca (Othello), Elaine (Sedem let skomin), Vernica (Glorija), Lola (Vrni se, mala Sheba), Mati (Lepa Vida), Zamorka (Atomske bombe ni več), Donna Ana (Nesmrtni don Juan), Lady Elizabeth Mulhammer (Osební tajnik), Druga kmetica (Zločin). — Nastopov: 94.

ZORA ČERVINKOVA: Ana (Sivec), Miss Morris (Sedem let skomin), Vernica (Glorija), Gospa Coffmanova (Vrni se, mala Sheba), Poglavarjeva žena (Atomske bombe ni več), Donna Marta (Nesmrtni don Juan), Brigadirka (Brigadir), Štajerska kmetica (Zločin). — Nastopov: 87.

MARIJAN DOLINAR: Theo Bolf (Sivec), Roderigo (Othello), Polkovnik Lorentz (Operacija Altmark), Doc (Vrni se, mala Sheba), Damjan (Lepa Vida), Visoki general (Atomske bombe ni več), Leporello (Nesmrtni don Juan), Eggeron (Osební tajnik), Stefančič (Zločin). — Nastopov: 104.

MARIJA GORIČEVA: Desdemona (Othello), Helen Sherman (Sedem let skomin), Zenska in Vernica (Glorija), Milena (Lepa Vida), Zamorka in Zvečičarjeva žena (Atomske bombe ni več), Lavra (Nesmrtni don Juan), Gospa Guzzard (Osební tajnik), Zagorska kmetica (Zločin). — Nastopov: 138.

MINA JERAJEVA: Dioniz (Lepa Vida), Zamorka (Atomske bombe ni več), Marija in Duenja (Nesmrtni don Juan), Lucasta Angel (Osební tajnik), Bralka (Zločin). — Nastopov: 66.

PAVLE JERSIN: Dr. Jakobi (Sivec), Jago (Othello), Napovedovalec in Artist (Glorija), Turk (Vrni se, mala Sheba), Mrva (Lepa Vida), Jim (Atomske bombe ni več), Poročnik Greenwald (Zadeva Caine), Don Juan (Nesmrtni don Juan), Sir Claude Mulhammer (Osební tajnik), Dr. Bedekovič in Glas (Zločin). — Nastopov: 154.

MARJANCA KROSL-HORVATOVA: Emilija (Othello), Susi (Operacija Altmark), Marie Kako-se-je-že-pisala (Sedem let skomin), Sestra Magdalena (Glorija), Lepa Vida (Lepa Vida), Zamorka in Gospodična (Atomske bombe ni več), Donna Conception (Nesmrtni don Juan), Zofija (Brigadir). — Nastopov: 135.

SANDI KROSL: Hans (Sivec), Cassio (Othello), Major Wulf (Operacija Altmark), Don Jere (Glorija), Poljanec (Lepa Vida), Tom in Vojak brez brk (Atomske bombe ni več), Poročnik Challee (Zadeva Caine), Don Carlos (Nesmrtni don Juan), Colby Simpkins (Osební tajnik), Nikola Selimović (Zločin). — Nastopov: 152.

KLIO MAVERJEVA: Selma (Sivec), Bianca (Othello), Dekle (Sedem let skomin), Vernica (Glorija), Marie (Vrni se, mala Sheba), Svat (Lepa Vida), Zamorka (Atomske bombe ni več), Donna Virtudes (Nesmrtni don Juan), Svētnica (Brigadir), Gospodična Zora (Zločin). — Nastopov: 116.

VLADO NOVAK: dr. Sick (Sivec), Prvi senator in Drugi plemič (Othello), Škof (Glorija), Poštar (Vrni se, mala Sheba), John in Vojak brez brk (Atomske bombe ni več), Signalnik Urban (Zadeva Caine), Menih in Komendnikov glas (Nesmrtni don Juan), Svēt-nik (Brigadir), Mariborski agent in Oddaljen moški glas (Zločin). — Nastopov: 210.

ALBIN PENKO: Komendnikov kip (Nesmrtni don Juan), B. Kaghan (Osební tajnik), Djuro Djurovič (Zločin). — Nastopov: 32.

AVGUST SEDEJ: Meyer (Sivec), Mornar in Graziano (Othello), dr. Brubaker (Sedem let skomin), Don Florijo (Glorija), Rum-bum (Atomske bombe ni več), Kapitan Southard (Zadeva Caine), Brigadir (Brigadir), Sprevodnik (Zločin). — Nastopov: 135.

SLAVKO STRNAD: Rolf Brabant (Sivec), Brabantio (Othello), Tom Mac Kenzie (Sedem let skomin), Don Zane (Glorija), Dolinar (Lepa Vida), Slepi enooki lajnar in Zamorski bojevniki (Atomske bombe ni več). — Nastopov: 80.

JANEZ ŠKOF: Harald Becker (Sivec), Othello (Othello), Richard Sherman (Sedem let skomin), Rikardo Kozlovčič (Glorija), Elmo Huston (Vrni se, mala Sheba), Zdravnik (Lepa Vida), Poštar in Rudi Radon (Atomske bombe ni več), Kapitan Queeg (Zadeva Caine), Ravnatelj gledališča (Nesmrtni don Juan), Dobroljubov (Brigadir), Brkič (Zločin). — Nastopov: 161.

Vestnik

NASLOVNI LIST IN KAZALO CGL X (prejšnjega letnika) smo priložili tej številki. Vsem rednim kupcem CGL, ki si žele ohraniti vse lanske gledališke liste in jih združiti v lično, vsekakor tudi trajno zanimivo knjigo, lahko oskrbi enotno vezavo — kakor vsako leto — ekonomat naše ustanove. Naročila sprejemamo do 10. oktobra. Kompletnih letnikov sezone 1955-56 sicer nimamo več na razpolago, nekatere posamezne številke se pa lahko še dobe. Informacije v gledališki upravi.

TRETJA IN ČETRТА LETOŠNJA PREMIERA bosta kaj kmalu sledili prvi in drugi: že v oktobru bomo uprizorili napeto in nadvse aktualno politično in psihološko zanimivo dramo *Jerzija Lutowskega* Dežurna služba; v vseh poljskih gledališčih in tudi na mnogih odrih drugih dežel vzhodnega sveta je ta igra v zadnjih dveh letih doživela daleč največji uspeh. Režiral jo bo arh. Sveta Jovanović. — Tik po tej premieri bomo uprizorili veselo in ganljivo igro *R. Nasha Vremenar* v režiji Jura Kislingerja. — V tem času bomo tudi obnovili uprizoritev *Potrč-Grünovega Zločina*, da ga po obči želji zdaj naposled vendar že damo tudi abonentom.

CELJSKI GLEDALIŠKI LIST mora zavoljo finančnih ovir do nadaljnjega izhajati v znatno skrčenem obsegu. Kolikor bo v tej obliki le mogoče, se bo uredništvo tudi poslej trudilo, da ohrani tradicijo te publikacije. A brž ko se bodo prilike zboljšale, bomo skušali CGL obnoviti v prejšnji obliki.

CELJSKI GLEDALIŠKI LIST. — Izhaja kot prospekt za vsako premiero. Delovno leto 1956-57, enajsti letnik, prva številka. Predstavnik mr. ph. Fedor Gradišnik, urednik Herbert Grün, tisk Celjske tiskarne; vsi v Celju. Obseg četrť pole, naklada tisoč izvodov.

CENA 40 DINARJEV

